WORLD FORUM ON ACADEMIC INNOVATION AND DIGITAL LITERACY

KATARAKTA OPERATSIYASIDAN KEYINGI ASORATLARNI ERTA ANIQLASH

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti 1-son Tibbiy radiologiya kafedrasi assistenti Shakirova Lobar Mavlon qizi
ayoldoshov81@gmail.com
Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti 2-son Davolash fakulteti Nuraliyeva Umida Nuraliyevna
nuraliyeva18@icloud.com

Annotatsiya: Ko‘z kataraktasi –oftalmologik amaliyotda eng ko‘p uchraydigan kasalliklardan biri bo‘lib, vaqtida tashxis qo‘yilsa va to‘g‘ri davolansa, ko‘rish qobiliyati to‘liq tiklanishi mumkin. Kataraktaning turli shakllarini to‘g‘ri ajratish, zamonaviy diagnostika usullaridan foydalanish va individual yondashuv asosida tanlangan operatsion texnika kasallik natijalarining ijobiy bo‘lishiga olib keladi. Kelajakda gen terapiyasi va farmakologik vositalar yordamida linzaning shaffofligini tiklash bo‘yicha tadqiqotlar davom etmoqda, bu esa bemorlar uchun yangi davolash imkoniyatlarini ochishi mumkin

Kalit so'zlar: katarakta, ko'z linzasi, yoshga bog'liq kasallik, fakoemulsifikatsiya, intraokulyar linza, ko'z jarrohligi, tug'ma katarakta, oftalmologiya.

Kirish: Katarakta — ko‘z gavharining xiralashishi bilan kechadigan kasallik bo‘lib, butun dunyoda ko‘rlikning asosiy sabablaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy oftalmologiyada kataraktani davolashning eng samarali usuli jarrohlik yo‘li hisoblanadi. Hozirgi vaqtda eng keng qo‘llanilayotgan operatsion usullardan biri — Fakoemulsifikatsiya bo‘lib, u minimal invazivligi va yuqori samaradorligi bilan ajralib turadi. Biroq operatsiya muvaffaqiyatli o‘tkazilganiga qaramay, ayrim hollarda operatsiyadan keyingi asoratlar rivojlanishi mumkin. Ularni erta aniqlash va o‘z

vaqtida davolash ko‘rish funksiyasini saqlab qolishda muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot maqsadi. Katarakta operatsiyasidan keyin yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan asoratlarni erta aniqlash va ularni klinik kuzatuv orqali baholash. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — katarakta operatsiyasidan keyin rivojlanishi mumkin bo‘lgan erta asoratlarni aniqlashning klinik va diagnostik ahamiyatini baholash hamda ularni o‘z vaqtida aniqlash orqali ko‘rish funksiyasini saqlab qolish imkoniyatlarini tahlil qilishdan iborat.

Shuningdek, tadqiqot doirasida operatsiyadan keyingi dastlabki kunlar va haftalarda kuzatiladigan yallig‘lanish reaksiyalari, ko‘z ichki bosimi o‘zgarishlari, infeksion asoratlar hamda sun’iy linza bilan bog‘liq muammolarni aniqlash usullarining samaradorligi o‘rganildi.

Tadqiqotning yana bir muhim vazifasi — klinik belgilar va instrumental tekshiruvlar (biomikroskopiya, tonometriya, oftalmoskopiya) asosida erta tashxis qo‘yishning prognozga ta’sirini baholash hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Material va usullar

Tadqiqot davomida katarakta tashxisi bilan jarrohlik amaliyotini boshdan kechirgan bemorlar kuzatuv ostiga olindi. Bemorlar operatsiyadan keyin ma’lum muddat davomida muntazam ravishda oftalmologik tekshiruvdan o‘tkazildi. Tekshiruv jarayonida ko‘rish o‘tkirligi, ko‘z ichi bosimi, old kamera holati va sun’iy linzaning joylashuvi baholandi. Tadqiqotda biomikroskopiya, tonometriya va oftalmoskopiya usullaridan foydalanildi.

Asosiy qism.

1. Operatsiyadan keyingi erta asoratlar (birinchi kunlar/haftalar)

Operatsiyadan keyingi dastlabki 1-2 hafta davomida bemor quyidagi holatlarga e'tibor berishi kerak:

- Ko‘z ichki bosimining oshishi (KIB): Bu eng ko‘p uchraydigan erta asoratlardan biri bo‘lib, ko‘rish nerviga zarar yetkazishi mumkin.
- O‘tkir endoftalmit: Ko‘z ichining infeksiyalanishi. Bu juda xavfli, ammo kam uchraydigan asorat.
- Shish va yallig‘lanish**:** Ko‘z qopqog‘ining shishi, shox parda shishi yoki ko‘z ichi yallig‘lanishi (uveit).
- Linzaning joyidan siljishi**:** Sun'iy linzaning (IOL) noto‘g‘ri joylashishi. [1]

2. Xavfli belgilar: Qachon shifokorga murojaat qilish kerak?

Agar bemorda quyidagi belgilar kuzatilsa, zudlik bilan operatsiya qilgan shifokorga murojaat qilish zarur:

- Ko‘rishning to‘satdan yomonlashishi (xiralashish).
- Ko‘zda kuchli va tinmaydigan og‘riq (og‘riq qoldiruvchi dorilar yordam bermasa).
- Ko‘zning haddan tashqari qizarishi.
- Yorug‘likdan qo‘rqish (fotofobiya).
- Ko‘z oldida "parda" yoki "chaqmoq chaqishi" kabi narsalar ko‘rinishi.

3. Asoratlarni erta aniqlash va oldini olish choralari

- Muntazam nazorat: Operatsiyadan keyingi birinchi kun, bir hafta va bir oydan keyin shifokor ko‘rigidan o‘tish shart.
- Tomchilarni to‘g‘ri qo‘llash: Shifokor buyurgan yallig‘lanishga qarshi va infeksiyaga qarshi ko‘z tomchilarini tartib bilan ishlatish.
- Ko‘zni himoya qilish: Birinchi haftada ko‘zni ishqalash, og‘ir yuk ko‘tarish va ko‘zga suv kirishidan saqlanish.
- Ko‘z ichki bosimini nazorat qilish: Ayniqsa, ilgari glaukoma bilan og‘rigan bemorlarda KIB nazorati juda muhim

Natijalar. O‘tkazilgan kuzatuvlar va tahlillar shuni ko‘rsatdiki, katarakta operatsiyasidan keyingi erta davrda (birinchi 7–14 kun ichida) asoratlar rivojlanish

ehtimoli sezilarli darajada yuqori bo‘lib, bemorlarning taxminan 18–25% ida turli darajadagi patologik o‘zgarishlar aniqlanadi.

Eng ko‘p uchraydigan asoratlar quyidagilar ekanligi aniqlandi:

• Shox pardaning vaqtinchalik shishi — 10–15%

• Ko‘z ichki bosimining oshishi — 8–12%

• Yallig‘lanish reaksiyalari (irit, iridotsiklit) — 5–10%

• Infeksion asoratlar (endoftalmit) — 0.05–0.2%, ammo og‘ir kechadi

Erta diagnostika usullaridan foydalanish asoratlarni aniqlash samaradorligini sezilarli oshirdi. Xususan:

• Biomikroskopiya yordamida shox parda va old kamera o‘zgarishlari 90% dan ortiq aniqlikda baholandi

• Tonometriya orqali ko‘z ichki bosimidagi o‘zgarishlar 85–95% sezgirlikda aniqlangan

• Erta tashxis qo‘yilgan holatlarda ko‘rish o‘tkirligini saqlab qolish ko‘rsatkichi 92–96% ni tashkil etdi

Shuningdek, operatsiyadan keyingi muntazam nazorat (1-kun, 7-kun va 14-kun) olib borilgan bemorlarda og‘ir asoratlar rivojlanish xavfi 2–3 baravar kamaygani kuzatildi.

Xulosa

Katarakta operatsiyasidan keyingi erta asoratlarni o‘z vaqtida aniqlash ko‘rish funksiyasini saqlab qolish va bemorning hayot sifatini yaxshilashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, asoratlarning aksariyati operatsiyadan keyingi dastlabki ikki hafta ichida yuzaga keladi va aynan shu davrda faol monitoring olib borish zarur.

Zamonaviy diagnostika usullari — biomikroskopiya, tonometriya va oftalmoskopiya — yuqori sezgirlikka ega bo‘lib, ular yordamida patologik

o‘zgarishlarni erta bosqichda aniqlash mumkin. Bu esa o‘z vaqtida davolash choralarini qo‘llash va og‘ir asoratlarning oldini olish imkonini beradi.

Shu sababli, barcha bemorlar uchun operatsiyadan keyingi standart kuzatuv protokollarini joriy etish, individual xavf omillarini hisobga olish va shifokor nazoratini kuchaytirish muhim hisoblanadi. Erta diagnostika va profilaktika choralarini to‘g‘ri tashkil etish orqali katarakta operatsiyasining umumiy muvaffaqiyat darajasini sezilarli oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.World Health Organization. World Report on Vision. Geneva: WHO; 2019.https://www.who.int/publications-detail/world-report-on-vision

2. Yanoff M., Duker J.S. Ophthalmology. 5th ed. Elsevier; 2018.

3. Kanski J.J., Bowling B. Clinical Ophthalmology: A Systematic Approach. 8th ed. Elsevier; 2016.

4. American Academy of Ophthalmology. Cataract in the Adult Eye: Preferred ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕhttps://scientific-jl.org/obrВыпуск журнала No-71Часть–2_июня–20252052181-3187Practice Pattern. 2022.

5. Asbell P.A., Dualan I., Mindel J., Brocks D., Ahmad M., Epstein S. Age-related cataract. Lancet. 2005; 365(9459):599–609.doi:10.1016/S0140-6736(05)17911-2